

SID

سرویس های
ویژه

سرویس ترجمه
تخصصی

کارگاه های
آموزشی

بلاگ
مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری
STES

فیلم های
آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

کارگاه آنلاین
بررسی مقابله ای متون (مقدماتی)

کارگاه آنلاین
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی
بین المللی و
ترند های جستجو

معرفی برخی گیاهان دارویی مرتعی شهرستان گنبد کاووس

ساسان فرامرزی^۱، ام البنین ابراهیمی^۲

^۱ کارشناس جنگل و مرتع اداره منابع طبیعی و آبخیزداری شهرستان گنبد کاووس

^۲ کارشناس ارشد مرتع اداره منابع طبیعی و آبخیزداری شهرستان گنبد کاووس

چکیده:

ارتباط انسان با گیاهان دارویی در طول تاریخ و آثار و موارد استفاده آن بر کسی پوشیده نیست. اگرچه علاقه و توجه به این گیاهان مفید، در سال های گذشته ناچیز بوده ولی خوشبختانه امروزه مورد عنایت و توجه بیشتری قرار گرفته است. رویکرد جدید علم به سمت گیاهان دارویی و مواد طبیعی به جای استفاده از مواد شیمیایی مصنوعی، اهمیت کشت و فرآوری این گیاهان را روشن می سازد و بازگشت به سوی طب سنتی سبب شده که بیش از ۸۰ درصد تحقیق در مراکز تحقیقات دارویی دنیا به استفاده از مواد گیاهی و طبیعی معطوف شود. هدف از اجرای این پژوهش شناسایی و معرفی گونه های دارویی موجود در مراتع شهرستان گنبد کاووس بوده است که با استفاده از منابع موجود، مراجعت به منطقه و استفاده از افراد مطلع فراهم گردیده است. عمده ترین گونه ها به ترتیب متعلق به تیره *Asteraceae*، *Fabaceae*، *Labiatae* می باشد.

کلمات کلیدی: گیاهان دارویی، گنبد کاووس، اقلیم نمای آمبرژه

مقدمه:

فلور گیاهی ایران جزو فلورهای غنی دنیاست و درصد قابل توجهی از این فلور گیاهی را گونه های دارویی تشکیل می دهند. امروزه به دلیل عوارض جانبی ناشی از مصرف داروهای شیمیایی، رویکرد مردم به استفاده از داروهای گیاهی افزایش یافته و همین عامل سبب هجوم سودجویان به بسیاری از رویشگاه ها و در نتیجه تخریب عرصه های طبیعی گردیده است. (مومنی مقدم، ۱۳۸۴). پوشش گیاهی در استان گلستان به سبب شرایط اقلیمی، اداپتیکی و توپوگرافیکی مختص به خود از تنوع و غنای زیادی برخوردار است. شناخت گیاهان دارویی در عرصه های منابع طبیعی هر منطقه یکی از گام های بنیادی در زمینه توسعه پایدار گیاهان دارویی بوده و می تواند اطلاعات پایه ای مهمی را در اختیار محققان گرایش های مختلف این حوزه تحقیقاتی و کاربردی قرار دهد. در صورتی که کار شناسایی، همراه با گرفتن اطلاعات از مردم و دانش بومی آن منطقه صورت گیرد، می توان گونه های جدیدی را به لیست گونه های دارویی اضافه کرد و بدین ترتیب زمینه های کاری را برای محققان فعال در ارتباط با شناسایی مواد موثر بر روی بیماری های ادعا شده فراهم کرد. در ادامه کارهای تحقیقاتی بر روی عرصه های منابع طبیعی با گذشت زمان به مواردی برمی خوریم که رویشگاه ها خالی از گونه ها شده و معلوم نیست که آیا این عقب نشینی ها منجر به انقراض گونه های مذکور شده باشد یا نه؟ (حیدری ریکان، ۱۳۸۶)

مواد و روش ها:

مواد

شهرستان گنبد کاووس از دو بخش مرکزی و داشلی برون با ۱۴۴۰۵۴۶ نفر جمعیت می‌باشد. حداقل ارتفاع از سطح دریا ۵۲ متر است و میانگین بارش منطقه کمتر از ۴۰۰ میلیمتر می‌باشد. اقلیم منطقه بر اساس اقلیم نمای آمبروزه خشک معتدل است.

روش‌ها

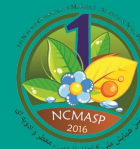
ابتدا با عزیمت به منطقه اقدام به جمع آوری نمونه گردید و همچنین با کمک گرفتن از اطلاعات مردمی و منابع معتبر طب سنتی و گیاهان دارویی نسبت به موارد استفاده از آن‌ها اطلاعاتی جمع آوری نمودیم.

نتایج و بحث:

حاصل جمع آوری گونه‌های گیاهی و تطبیق آن‌ها با منابع مکتوب و اطلاعات دارویی ۳۰ گونه دارویی از منطقه مورد پژوهش شناسایی شد. (لیست کلی گیاهان در جدول ۱ آمده است). که بیشترین گونه‌های دارویی مربوط به خانواده Asteraceae با ۷ گونه، Fabaceae با ۵ گونه، Labiateae با ۳ گونه، Brassicaceae با ۲ گونه، Euphorbiaceae، Myrtoideae، Nitrariaceae، Lythraceae، Capparaceae، plantaginaceae، Chenopodiaceae، Zygophyllaceae، Malvaceae و Euphorbiaceae، Fumariaceae، Apiaceae، Amaryllidaceae، Moraceae بود.

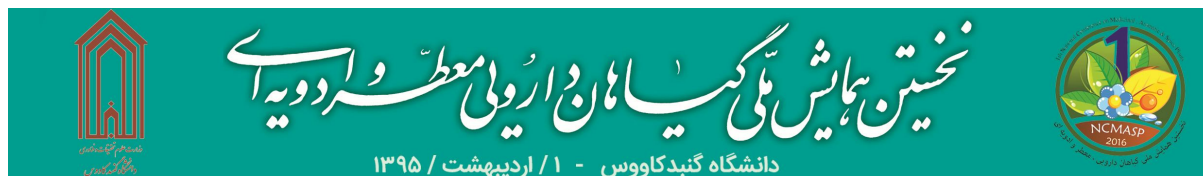
جدول ۱: لیست گونه‌های گیاهی دارویی موجود در مراتع شهرستان گنبد کاووس

ردیف	نام گونه	نام علمی	خانواده	خاصیت دارویی
۱	همیشه بهار	<i>Calendula persica</i>	Asteraceae	در درمان التهاب دهان و حلق، زخم‌ها و سوختگی‌ها
۲	کنگر خوراکی	<i>Gundelia L.</i>	Asteraceae	ترشح صفرا از کبد را افزایش می‌دهد- تقویت اعمال کبد - کاهش فشار خون و قند خون
۳	شنبلیله	<i>Trigonella L.</i>	Fabaceae	در درمان دیابت، کاهش اشتها، ناراحتی‌های هاضمه و التهاب پوست
۴	گل قاصد	<i>Taraxacum</i>	Asteraceae	در درمان ناراحتی‌های هاضمه، عفونت دستگاه ادراری، سنگ‌های کلیه و مثانه، بیماری‌های کبد و کیسه صفرا و کاهش اشتها
۵	خارخسک	<i>Tribulus terrestris L.</i>	Zygophyllaceae	اثر مدر و دفع کننده سنگ‌های مجاری ادراری و تقویت کننده قوای جنسی -درمان کننده عفونت و التهاب لته
۶	کاکوتی	<i>Ziziphora L.</i>	Labiateae	مقوی معده، ضد عفونی کننده مجاری تنفسی - ضد باکتری، خلط آور، ضد سرما خوردگی
۷	خارشتر	<i>Alhagi camelorum</i>	Fabaceae	رفع صفرا و سنگ کلیه و مثانه
۸	قدومه	<i>Allysum sp</i>	Brassicaceae	خلط آور و ضدالتهاب
۹	اسفناج خوراکی	<i>Spinacia oleracea</i>	Chenopodiaceae	مقابله با پوکی استخوان، گرفتگی رگ‌ها و فشار خون بالاست.
۱۰	بارهنک	<i>Plantago major L</i>	Plantaginaceae	در درمان یبوست مزمن و سندرم روده تحریک پذیر
۱۱	علف مار (کبر)	<i>Capparis spinosa</i>	Capparaceae	بهبود فلج و برخی از امراض سیستم عصبی - خارج کننده ترشحات لزج سینه
۱۲	درمنه دشتی	<i>Artemisia sieberi</i>	Asteraceae	به عنوان آنتی اکسیدان با رادیکال‌های آزاد مقابله

می کنند				
حفاظت از پوست	<i>Asteraceae</i>	<i>Matricaria chamomilla</i>	بابونه	۱۳
خلط آور و نرم کننده سینه و التیام دهنده زخمها - جلوگیری از اسهال و خونریزی	<i>Asteraceae</i>	<i>Tragopogon L.</i>	شنگ	۱۴
جهت درد سینه مفید و سرماخوردگی	<i>Asteraceae</i>	<i>Achilea millefolium</i>	بومادران	۱۵
مقابله با نفخ - برای نرم کردن گلو - بهبود جای زخم - باکتری کش قوی	<i>Lamiaceae</i>	<i>Salvia eremophila</i>	مریم گلی بیابانی	۱۶
کاهش خطر ابتلا به بیماریهای قلبی - کاهش کلسترول خون	<i>Lythraceae</i>	<i>Punica granatum</i>	انار	۱۷
خواص ضداسردگی و آرام بخش	<i>Nitrariaceae</i>	<i>Peganum harmela</i>	اسپند	۱۸
تهیه سالاد به دلیل داشتن ویتامین C	<i>Brassicaceae</i>	<i>Eruca sativa</i>	منداب	۱۹
بخور و ضد عفونی مجاری تنفسی و خوشبو کننده هوا	<i>Myrtoideae</i>	<i>Eucalyptus</i>	اوکالیپتوس	۲۰
مدر بودن، تسکین دهندگی و دافع کرم روده - التهاب دستگاه تنفسی و غرغره کردن آن برای گلو درد و سرماخوردگی	<i>Moraceae</i>	<i>Ficus</i>	انجیر	۲۱
درمان دیابت و سوء عملکرد غده تیروئید و به عنوان مدر	<i>Fabaceae</i>	<i>medicago sativa</i>	یونجه	۲۲
در درمان سرفه، برونشیت و سیاه سرفه	<i>Lamiaceae</i>	<i>Thymus L.</i>	آویشن	۲۳
کم کردن قند خون در افراد دیابتی - تاثیر مثبت بر دستگاه اعصاب مرکزی، کاهش سردردهای میگرنی، کمک به سیستم قلبی - عروقی	<i>Amaryllidaceae</i>	<i>Allium hirtifolium</i>	موسیر خوراکی	۲۴
از بین بردن بوی بد دهان، بوی سیر و بوی پیاز - برای رفع سوءهاضمه	<i>Apiaceae</i>	<i>Cuminum cyminum</i>	زیره	۲۵
اشتها آور، تصفیه خون، تب بر، برطرف کننده بیماریهای پوستی، ضد جوش و حساسیت	<i>Fumariaceae</i>	<i>Fumaria officinalis</i>	شاه تره	۲۶
کاهش فشارخون، قندخون، درد قفسه سینه و گلو، سنگ کلیه، ترمیم زخم و زخم های دیابتی	<i>Fabaceae</i>	<i>Prosopis farcta</i>	جفجغه	۲۷
ترمیم زخم های مزمن متابولیک بخصوص زخم پای دیابتیک - رفع تحریکات عصبی و دردهای میگرنی	<i>Fabaceae</i>	<i>Melilotus officinalis</i>	یونجه زرد	۲۸
درمان زگیل - خاصیت ضد انگل و تب	<i>Euphorbiaceae</i>	<i>Euphorbia</i>	فرغیون	۲۹
در درمان اضطراب حاد و مزمن، ضعف عضلانی مثانه و بافت های پیوندی، نقصان بافت پیوندی، هیجان، نقرس، بیماری های کلیوی، ضعف اعصاب نشانگان پیری، درمان محرومیت تریاک و تنباکو، رماتیسم، بیماری های پوستی، بیخوابی و استرس	<i>Poaceae</i>	<i>Avena sativa</i>	یولاف	۳۰
ضد درد - ضد التهاب - ضد عفونی کننده	<i>Malvaceae</i>	<i>Malva sylvestris</i>	پنیرک	۳۱

منابع:

- ۱- امیدبگی، ر.، ۱۳۷۶، رهیافتهای تولید و فرآوری گیاهان دارویی، جلد دوم، انتشارات طراحان نشر، تهران، ص ۴۲۴
- ۲- زرگری، ع.، ۱۳۷۰، گیاهان دارویی، جلد ۱۵، انتشارات دانشگاه تهران، ص ۵۳۲
- ۳- صمصام شریعت، ه.، ۱۳۷۴، پرورش گیاهان دارویی، انتشارات مانی، ص ۴۱۹
- ۴- ضیایی، ع و غیره. ۱۳۸۴. احتیاط مصرف و تداخلات دارویی گیاهان دارویی، انتشارات تیمور زاده، نشر طبیب
- ۵- فصلنامه علمی- پژوهشی تحقیقات گیاهان دارویی و معطر ایران، جلد ۲۳، شماره ۲، ص ۲۳۴-۲۵۰ (۱۳۸۶)
- ۶- قهرمان، ا. ۱۳۸۸-۱۳۶۵. فلور رنگی ایران، همه جلدها، انتشارات موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور
- ۷- مظفریان، و.، ۱۳۷۵، فرهنگ نامهای گیاهان ایران، نشر فرهنگ معاصر، ص ۶۷۱

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

کارگاه آنلاین
بررسی مقابله ای متون (مقدماتی)

کارگاه آنلاین
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو
بین المللی و ترند های جستجو